

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Správa zaměstnanosti – konzultace 30. 4. 2021

JUDr. Jana Komendová, Ph.D.

Program konzultace

1. Vymezení pojmu osoba se zdravotním postižením pro účely pracovněprávních předpisů
2. Právní úprava zaměstnávání osob se zdravotním postižením
3. Nástroje podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením
4. Zajištění práva na rovné zacházení s osobami se zdravotním postižením

Charakteristika osob se zdravotním postižením

- Osobám se zdravotním postižením je na trhu práce poskytována zvýšená ochrana – mohou čelit obtížím při hledání zaměstnání v při výkonu práce
- Přibližně 10 % populace v produktivním věku tvoří osoby se zdravotním postižením
- Jedná se o jedince trpící tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením a jedince trpící psychickou poruchou
- Fyzický model zdravotního postižení – důraz na poruchu zdravotního stavu ve srovnání s jinými osobami srovnatelného věku
- Sociální model zdravotního postižení – bere v potaz důsledky zdravotního postižení v životě jednotlivce – dopad poruchy zdravotního stavu do profesního života

Právní úprava zaměstnávání osob se zdravotním postižením

- Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením,
- Úmluva MOP o pracovní rehabilitaci a zaměstnávání invalidů,
- Směrnice Rady 2000/78, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání,
- Listina základních práv a svobod – čl. 29 právo na zvláštní pracovní podmínky a na zvýšenou ochranu v pracovních vztazích,
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 155/1994 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 198/2009 Sb., o zajištění práva na rovné zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon)

Vymezení pojmu osoba se zdravotním postižením pro účely pracovněprávních předpisů - příklad

Paní Petra Novotná při registraci do evidence uchazečů o zaměstnání u krajské pobočky Úřadu práce uvedla, že je osobou se zdravotním postižením. Na výzvu, aby toto postavení doložila, předložila průkaz osoby se zdravotním postižením (ZTP – průkaz osoby se zvláště těžkým zdravotním postižením). Pracovnice krajské pobočky Úřadu práce jí sdělila, že tento doklad nepostačuje.

- Je uvedený postup správný?
- Kdo je osobou se zdravotním postižením pro účely pracovněprávních předpisů?
- K čemu slouží průkaz osoby se zdravotním postižením? Jaké výhody z něj vyplývají pro jeho držitele popřípadě pro jiné osoby?

Vymezení pojmu osoba se zdravotním postižením pro účely pracovněprávních předpisů

Zákon o zaměstnanosti ust. § 67 odst. 2. Jedná se o osoby:

1. Které byly orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v I. nebo ve II. stupni
2. Které byly orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními ve III. stupni (osoby s těžším zdravotním postižením)
3. Osoby zdravotně znevýhodněné
4. Osoby, které byly posouzeny, že již nejsou invalidní, po dobu 12 měsíců od tohoto posouzení

Osoby invalidní

Úprava invalidity v ust § 39 a násl zákona o důchodovém pojištění.
Pojištěnec je invalidní jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla pracovní schopnost nejméně o 35 %

Pojmové znaky invalidity:

1. Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav,
2. Pokles pracovní schopnosti,
3. Příčinná souvislost mezi dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem a poklesem pracovní schopnosti

Osoby zdravotně znevýhodněné

Úprava obsažena v zákoně o zaměstnanosti - fyzická osoba, která má zachovanou schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, ale její schopnosti být nebo zůstat pracovně začleněna, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní kvalifikaci nebo kvalifikaci získat jsou podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.

Invalidní důchod, postavení v pracovněprávních vztazích - příklad

Pan Petr Novotný narozený 5. 2. 1975 pracuje od roku 2012 u přepravní společnosti jako řidič nákladního vozidla. Dne 15. 6. 2020 utrpěl při dopravní nehodě v době, kdy dopravoval zboží k zákazníkovi zaměstnavatele, těžký úraz hlavy a obou dolních končetin v důsledku něhož byl do 21. 3. 2021 v dočasné pracovní neschopnosti a pobíral nemocenské ve výši 17 500 Kč. měsíčně. V důsledku úrazu hlavy (v současné době trpí občasnými epileptickými záchvaty a poruchami pozornosti) již není způsobilý k řízení motorového vozidla.

1. Jakou dávkou důchodového pojištění může být zajištěn po skončení dočasné pracovní neschopnosti?
2. U kterého orgánu státní správy o danou dávku zažádá, jaké dokumenty bude třeba k žádosti přiložit a kdo rozhodne o nároku na dávku?
3. Jaké bude jeho postavení v pracovním poměru (zhodnoťte případná práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele)? Může jeho zaměstnavatel čerpat nějaké výhody?
4. Ovlivňuje nárok na dávku důchodového pojištění skutečnost, že se pan Petr Novotný dohodl se zaměstnavatelem na novém pracovním zařazení? Ode dne 1. 4. 2021 vykonává u přepravní společnosti práci jako ostraha objektu.
5. Může se pan Petr Novotný stát uchazečem o zaměstnání? Pokud ano, může mu vzniknout nárok na podporu v nezaměstnanosti?

Zvýšená ochrana osob se zdravotním postižením

Formy ochrany osob se zdravotním postižením na trhu práce.

- Pracovní rehabilitace – zajišťuje ÚP
- Povinnost zaměstnavatelů plnit povinný podíl zaměstnanců se zdravotním postižením
- Podpora zaměstnavatelů zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením, ve větší míře pak zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % osob se zdravotním postižením
- Zvýhodňování zaměstnavatelů zaměstnávající osoby se zdravotním postižením v oblasti zadávání veřejných zakázek

Povinný podíl

- Povinnost uložena zákonem zaměstnavatelům zaměstnávajících více než 25 zaměstnanců
- Výše povinného podílu činí 4 %
- Způsoby plnění:
 1. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením
 2. Odebírání výrobků nebo služeb od subjektů zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením
 3. Odvod do státního rozpočtu

Zajištění rovného zacházení s osobami se zdravotním postižením v zaměstnání

Právní úprava – antidiskriminační zákon. Jedná se o osoby s dlouhodobou poruchou zdravotního stavu (nikoli dočasnou poruchu zdraví). Vztahuje se mimo jiné na:

1. Přístup k zaměstnání a povolání
2. Přístup k odborné přípravě a odbornému vzdělávání
3. Pracovní a služební poměry včetně odměňování
4. Členství a činnost v odborových organizacích a radách zaměstnanců včetně výhod s tím spojených

Formy diskriminace, které jsou zakázány

- Přímá diskriminace
- Nepřímá diskriminace
- Obtěžování
- Navádění k diskriminaci
- Pokyn k diskriminaci

Za nepřímou diskriminaci se považuje rovněž odmítnutí nebo opomenutí přímou tzv. **přiměřené opatření** pro osoby se zdravotním postižením

Přiměřené opatření - příklad

Paní Adéla Černá vykonává práci jako mzdová účetní v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby (plný pracovní úvazek). V důsledku onkologického onemocnění byla uznána invalidní v I. stupni. Vzhledem ke zdravotním obtížím, které u ní přetrvávají po skončení léčby (zvýšená únava) a častým kontrolám u lékaře, by měla zájem přejít na částečný úvazek (30 hodin týdně).

Má zaměstnavatel povinnost jí přechod na částečný úvazek umožnit?

Přiměřené opatření pro osoby se zdravotním postižením

Účel – zajistit, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k určitému zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti nebo funkčnímu nebo jinému postupu v zaměstnání, aby mohla využít pracovního poradenství, nebo se zúčastnit jiného odborného vzdělávání, nebo aby mohla využít služeb určených veřejnosti, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení

Za nepřiměřené zatížení se nepovažuje opatření, které je fyzická nebo právnická osoba povinna uskutečnit podle zvláštního právního předpisu. – například podle zákona o zaměstnanosti

Právní prostředky ochrany před diskriminací

Veřejnoprávní – zákon o inspekci práce – zaměstnavatel (fyzická i právnická osoba) – přeštek nebo správní delikt za porušení povinnosti na úseku zajištění práva na rovné zacházení – možnost uložení pokuty

Soukromoprávní – možnost oběti diskriminace obrátit se na soud a požadovat:

1. Upuštění od diskriminačního jednání
2. Odstranění následků takového jednání
3. Přeměřeného zadostiučinění
4. Náhrady nemajetkové újmy v penězích byla-li snížena důstojnost osoby nebo vážnost ve společnosti